

2020-10-05 07:05

Lars-Paul Kroik

Hermelingatan 33

591 74 BORENSBERG

+46 705 904 790

lars-paul@boremail.com

Inför sakrådsmötet onsdag den 7 oktober 2010 kl. 0900 – 1100

n.franregistrator.fjr@regeringskansliet.se

Regeringskansliet/Näringsdepartementet har inbjudit till möte om översyn av rennäringslagen. Med avseende på detta vill vi lämna några Synpunkter och kommentarer och reflektioner på de olika områden som bör utredas och ingå i de kommande utredningsdirektiven.

Inledning

Först vill vi tacka Regeringen/Näringsdepartementet för initiativet till, att så skyndsamt efter Girjasdomen, tillsätta en utredningskommitté för översyn av rennäringslagen från 1971.

Med hänsyn till den rättsutveckling och samhällsutveckling som skett både internationellt i FN systemet och i Sverige sedan rennäringslagen trädde ikraft 1971 samt de effekter som Högsta domstolens dom i Girjas målet får på lagstiftningen anser vi att det är nödvändigt med en översyn av rennäringslagen och anpassa den till det rättsförhållandet som råder i dag och det faktum att renskötselrätten tillkommer det samiska folket.

Det kan vara en fördel att det är flera aktörer i det svenska samhället som inbjuds till möten och har möjlighet att lämna Synpunkter och kommentarer. Förhoppningsvis leder detta till en ökad acceptans och tolerans för att det faktiskt finns ett ursprungsfolk bestående av samer som inte huvudsakligen ägnar sig åt renskötsel så väl som samer som ägnar sig helt eller delvis åt renskötsel i Sverige.

Samer lever i en omslutande stat utan egna gränser och har inte eller en organisation med kapacitet för att administrera ett eget självbestämmande i lokala och interna frågor.

Därför anser vi att det är av vikt att förhållandet mellan samer i sin helhet, staten och det civila samhället harmonierar för att minska spänningar och konflikter i renskötselområdet.

Det är också av betydelse att samtliga partier i Sveriges riksdag ingår i utredningskommittén. Detta borde öka möjligheterna för att en ny rennäringslagstiftning går igenom Riksdagen.

Utkast till ram för utredning till sakråd

I Regeringskansliet pågår förberedelserna inför tillsättandet av en utredning för att se över rennäringslagstiftningen. De verkningar som Högsta domstolens dom i målet mellan Girjas sameby och staten får på lagstiftningen bör presenteras i ett delbetänkande. Nedan preciseras ett antal områden som bör utredas och som utgör diskussionsunderlag till mötena. Sametinget har uttalat att den vill se en parlamentarisk kommitté med representanter för alla riksdagspartier och med

genomgående bred samisk representation. Regeringen är öppen för olika former för utredningen och vill till detta möte ha era Synpunkter och kommentarer på formen för en utredning. Därutöver är deltagare välkomna att göra inspel kring vilka behov av förändringar ni ser utifrån era egna intresse/ansvarsområden.

Synpunkter och kommentarer

Vi delar regeringens uppfattning att de verkningar som Högsta domstolens dom i målet mellan Girjas sameby och staten får på lagstiftningen bör presenteras i ett delbetänkande.

Upplåtelser av rättigheter till land och vatten

Med anledning av domen i målet mellan Girjas sameby och staten har rättsläget förändrats kring rätten till småviltjakt och fiske och upplåtelse av dessa rättigheter. En utredning bör därför se över

-hur lagstiftningen bör reglera de nordliga samebyarnas rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen.

-hur övriga samebyars eventuella rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen ska kunna fastställas och regleras.

Synpunkter och kommentarer

Högsta domstolen konstaterar i Girjasdomen att enskilda samer har i vart fall från mitten av 1700 talet fram till ingången av den första renbeteslagen 1886 upparbetat en rätt till jakt och fiske och markanvändning på aktuella områden. Och att den rätten är grundad på urminnes hävd.

I domen sägs också att det inte heller går att fastslå vilka enskilda samer som i var tid verkat och brukat områdena och därmed bidragit till att upparbeta denna rätt.

De flesta medlemmar i samebyarna ovan odlingsgränsen i södra Lappland, Västerbottens Län och på renbetesfjällen i Jämtlands Län bör ha renskötselrätt grundad på urminnes hävd.

Med tanke på att renskötselrätten är grundad på just urminnes hävd finns det skäl att anta att jakten, fisket och bruket av markerna har skett på ett likartat sätt i dessa områden som i de nordliga samebyarna.

Därför ska alla samebyar behandlas lika vad avser den upparbetade rätten till jakt, fiske och bruk av mark ovan odlingsgränsen i Norrbottens – och Västerbottens Län och på Renbetesfjällen i Jämtlands Län.

Om regeringen väljer en annan linje som resulterar till att samer blockeras från sin urminnes hävd är detta otillfredsställande och problematiskt.

Dessa omständigheter, anser vi, är grundläggande och ska vara utgångspunkt vid översynen av hur alla samebyars rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen ska regleras.

Med anledning av att samiska folket har rätt till självbestämmande i egna och lokala frågor bör möjligheten att Sametinget, i stället för samebyarna, övertar ansvaret för upplåtelser av småviltjakt och fiske i berörda områden utreds och ingå i den kommande utredningen.

Hänsyn vid markanvändning

Hänsynen till rennäringens intressen har sedan lång tid tillbaka varit ett starkt skäl att vara särskilt återhållsam när det gäller att upplåta, avyttra eller i övrigt exploatera markerna ovanför

odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Renskötseln ska också i sin tur visa hänsyn till andra intressen i samband med renskötselns utövande.

Det bör bland annat utredas om rennäringslagens nuvarande reglering bör bestå. Särskild hänsyn bör tas till rättsutvecklingen och att renskötselrätten anses vara en rättighet av civilrättslig karaktär och omfattas av grundlagsskydd. Det bör även utredas om annan lagstiftning som föreskriver hänsynstagande till renskötseln bör ändras.

Synpunkter och kommentarer

Enligt HD:s dom i Girjas målet får Girjas sameby utan hinder av 31–34 §§ rennäringslagen upplåta småviltsjakt och fiske inom samebyns område.

I 32 § rennäringslagen föreskriver att "på sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen får nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln."

Girjas får utan hinder av 32 § rennäringslagen upplåta småviltsjakt och fiske. Därför är det logiskt att föreskriften om hänsyn vid markanvändning tas bort för att göra det möjligt för samebyarna, eventuellt Sametinget, att i framtiden utan hinder upplåta småviltsjakt och fiske. Vi anser att rennäringslagens nuvarande reglering om hänsynstagande bör ingå i utredningen och ses över.

Detta gäller även annan lagstiftning som föreskriver hänsynstagande till renskötseln. Exempelvis Samefonden. Mer om Samefonden nedan.

Annan lagstiftning

En utredning bör överväga behovet av förändringar i annan lagstiftning som berörs av rennäringslagstiftningen.

Synpunkter och kommentarer

Vi delar regeringens uppfattning om att utredningen bör överväga behovet av förändringar i annan lagstiftning som berörs av rennäringslagstiftningen men även föreslå vilka förändringar som är nödvändiga att införa för att uppnå harmoni med rättsutvecklingen.

Andra samer än renskötande

Andra samers än renskötande samers rättigheter till jakt, fiske och mark och hur sådana rättigheter kan göras tillgängliga bör utredas. Frågan bör ses över med anledning av bl.a. Girjasdomen och det faktum att renskötselrätten tillkommer det samiska folket.

Synpunkter och kommentarer

Den nuvarande rennäringslagen är en ytterst diskriminerande lagstiftning, som på ett påtagligt sätt har splittrat och fortfarande splittrar samer ända sedan den första renbeteslagen trädde ikraft 1886.

Svenska staten bär ansvaret för den rådande situationen eftersom det är den gällande lagstiftningen som vid var tid är den direkta orsaken till splittringen av samer vi ser idag.

(Rennäringslag (1971:437) 1§, tredje stycket, Renskötselrätten får utövas av den som är medlem i sameby. Lag (1993:36). Sameby beslutar alltså självt om vilka som får bli medlemmar eller inte.)

Det har hävdats och fortfarande hävdas det att föreskriften om medlemskap i sameby är demokratisk då samer själva beslutar vem som ska upptas som medlem. Dock finns det ett inbyggt systemfel i

föreskriften som får till följd att vissa samebyar med stor sannolikhet aldrig kommer att få medlemskap i någon sameby.

Konsekvenserna av HD domen i Girjasmålet får till följd att det är nödvändigt med att införa normförändringar som ger starkare skydd för hela det samiska samhället och undanröjer de hinder enskilda samebyar påverkas av när det gäller deras möjligheter att tillämpa sin börsrätt grundad på urminnes hävd.

Som tidigare nämnts hindrar föreskriften om medlemskap i samebyar enskilda samebyars möjligheter att tillämpa sin börsrätt, urminneshävd. De och deras förfäder har medverkat till dess tillkomst men får inte ta del av rättigheten.

Det är otillfredsställande och problematiskt då enskilda samebyar tidigare har medverkat till att upparbeta en rätt som svenska staten via lagstiftningsåtgärder genast berövar dem tillgången till.

Vi delar regeringens uppfattning om att andra samebyars än renskötande samebyars rätt till jakt, fiske och mark utreds och hur sådana rättigheter kan göras tillgängliga.

Rennäringslagens bestämmelser om samebyar

Det bör utredas hur samebyarna, deras organisation och verksamhet ska kunna anpassas till rättsutvecklingen och samhällsutvecklingen. Här avses t.ex. förbudet mot sameby att upplåta rättighet som ingår i renskötselrätten, att driva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel och fördelning av rösträtt.

Synpunkter och kommentarer

Tillämpningen av samisk rätt, anser vi, ska ske i organiserad form och att detta sker på lika villkor.

Därmed är det inte självklart att tillämpningen av rätten ska vara organiserad i form av den av lagstiftaren konstruerade organisationsformen Sameby men att den nya organisationen anpassas till rådande rättsutveckling och samhällsutveckling samt verkningarna av Girjasdomen.

Samebyar som kan härleda sitt ursprung till något av de markområden motsvarande de nuvarande samebyarna ska efter begäran upptas som obligatoriska medlemmar i den nya organisationen och att utredningen beaktar tre centrala rättsprinciper i Regeringsformen nämligen:

Samiska folkets möjlighet att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas enligt 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen

Egendomsrätten enligt 2 kap. 15 § regeringsformen

Begränsningarna i rätten att bedriva näring 2 kap. 17 § regeringsformen.

Alla beslut inom ramen för den nya organisationen ska ske med lika rösträtt och all verksamhet ska ske på lika villkor enligt den grundläggande rättsprincipen urminnes hävd.

Att genusperspektivet ska tillämpas dvs. jämlikhet mellan kvinnor och män. Det ska vara fullt möjligt för kvinnor som tex. i egen regi vill driva renskötsel eller annan verksamhet inom ramen för urminnes hävd ska kunna göra detta i form av egna "husbönder".

Efter en spontan bedömning är det förmodligen så att det kommer att finnas samebyar som inte kommer att organisera sig i något samebyområde. Dock har de kvar sin renskötselrätt och kommer att

påverkas, i egenskap av rättighetsägare, av upplåtelser, avyttringar och exploateringar av markerna ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen.

Samebyarnas avtalsrätt bör därför ses över, utredas och ingå i den kommande utredningen.

Vi delar regeringens uppfattning att det bör utredas hur samebyarna, deras organisation och verksamhet ska kunna anpassas till rättsutvecklingen och samhällsutvecklingen. Vi föreslår att ovan lämnade Synpunkter och kommentarer bör beaktas och ingå i utredningen.

Avgifter och ersättningar kopplat till Samefonden

Mot bakgrund av bl.a. Girjasdomen samt ytterligare frågor som en utredning kommer behandla bör Samefondens konstruktion samt fördelning av avgifter och ersättningar enligt rennäringslagen i densamma ses över.

Synpunkter och kommentarer

Av Rennäringslagen inledande bestämmelse följer att renskötselrätten tillkommer den samiska befolkningen. Alltså enskilda samer. I samband med ändringen av sametingslagen gjorde lagstiftaren klart att den som anses som same enligt sametingslagen utan vidare ska anses vara same också i rennäringslagens mening.

Rennäringslagen anger inte heller någon som behörig att tillvarata den samiska befolkningens rätt enligt 1 §. Detta bekräftas av Högsta domstolens dom i Nordmalingsmålet där det framgår att det inte finns någon bestämmelse som ger en sameby behörighet att företräda någon annan än sina medlemmar.

Av dessa skäl torde samebyar sakna befogenhet att ingå avtal beträffande renskötselrätten på grund av att rättighetshavarna till renskötselrätt finns både inom och utanför samebyn oberoende av om de kan utöva rätten eller ej.

Av förarbetena till Rennäringslagen framgår att ersättning vid intrång i renskötselrätten ska fördelas med beaktande av att "renskötselrätten tillkommer samer i allmänhet som en för folkgruppen kollektiv rätt och inte enbart en särskild sameby eller dess medlemmar".

Högsta domstolens dom i Girjasmålet har slagit fast att samiska befolkningen har renskötselrätt grundad på urminneshävd. Efter upphävandet av 34 § rennäringslagens föreskrifter om ersättning och fördelning av avgifter från upplåtelser som inte avser naturtillgångar eller skogsavverkning är det nödvändigt med översyn av rennäringslagen för att säkerställa avgiftsfördelning mellan Samefonden och berörda samebyar.

Skulle tex. en sameby teckna ett enskilt avtal med en exploatör utan att ersättningen fördelas mellan samebyn och Samefonden med beaktande av att renskötselrätten tillkommer samer i allmänhet innebär detta att enskilda samer blockeras från sin urminneshävd – egendomsrätt vilket är problematiskt och otillfredsställande.

Ytterligare skäl att beakta är att det ska vara frivilligt att registrera sig i en samisk organisation för att kunna tillämpa sin renskötselrätt. Om man väljer att avstå från den möjligheten har man fortfarande kvar sin renskötselrätt och ska således ha möjlighet att ta del av pengar för samisk kultur genom ansökan till Samefonden.

Det är därför viktigt att likabehandlingsprincipen gäller oavsett om man väljer att gå med i en organisation eller inte. Samefondens medel ska inte vara öronmärkta eller destinerade till någon viss kategori. Bidrag från fonden ska ske enligt likabehandlingsprincipen och efter behov.

I samband med översynen av Samefonden bör också en översyn av arvoden och ersättningar för ordförande och ledamöter ses över och anpassas till den nivå som gäller för Sametinget i övrigt.

Med anledning av detta anser vi att denna fråga med beaktande av ovan nämnda förslag ska tas med i Kommittédirektiven för utredning i syfte att ändra lagstiftningen.

Ytterligare två områden som bör ingå i utredningen

Skogssamerna

En grupp samer som inte omfattas av den kommande översynen av rennäringslagen är skogssamerna. I utkastet talas det om samebyar ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen men inte om de samer som lever och verkar nedanför odlingsgränsen.

Att skogssamerna inte är med i den kommande utredning får som konsekvens att de blockeras från sin urminneshävd vilket är problematiskt.

Skogssamerna och deras förfäder har i lika hög grad som andra samer brukat områden till jakt, fiske och nyttjande av markerna och därmed bidragit till att upparbeta och upprätthålla den grundläggande rättsprincipen urminnes hävd.

Vi föreslår att regeringen utökar utredningen till att även omfatta skogssamernas situation och utreda deras behov av förändringar och föreslå åtgärder för att uppnå paritet med Högsta domstolens dom i Girjasmålet

Renmärkesregistret

Renmärkesregistret bör ses över och anpassas till den nya lagstiftningen samt att föreskrifterna som reglerar registret inte strider mot egendomsrätten i Regeringsformen och den grundläggande rättsprincipen om urminnes hävd.

Dag som ovan

Högaktningsfullt

<i>Lars-Paul Kroik</i>	<i>Lars-Jonas Johansson</i>	<i>Christina Åhrén</i>
<i>Sametingsledamot</i>	<i>Sametingsledamot</i>	<i>Sametingsledamot och ordförande för</i>
<i>Burgfjäll</i>	<i>Björkvattsdalen</i>	<i>Min Geaidnu</i>